

Вера Величковић
Јагодина

ОБНОВА РАДА ГИМНАЗИЈЕ У ЈАГОДИНИ ПОСЛЕ ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА

Апстракт: *Током првог светског рата целокупна имовина гимназије била је потпуно уништена. Обнова рада, мада у отежаним условима, одвијала се успешно. Заједничким настојањима обновљене су зграде, окупљени наставници, пружена сва помоћ ученицима.*

Овим радом се у великој мери успело, пре свега коришћењем необјављене архивске грађе, да се осветле све тешкоће и напори у обнови рада школе, и да се сагледају тежње становништва и наставника у успешном превладавању тешких последица окупације.

За цело време рата школске зграде гимназије употребљене су за болницу. Од почетка рата до окупације Србије у згради је била смештена српска војна болница. За време окупације од 1915. године у почетку је била болница, а касније касарна у којој су биле смештене немачка и аустријска војска. При повлачењу из Јагодине 1918. године непријатељ је много упропастио зграду. На каратавану није било ни једне даске, а по учионицама су ложене ватре. Сва школска покретност од непријатеља је спаљена или однета. Осим непријатеља и наши људи односили су делове школске покретности. Предузимане су мере да се школске ствари врате, али је то текло споро.

Јагодина је ослобођена 12. октобра 1918. године. Сутрадан 13. октобра Јосиф Стојановић постављен је за председника општине јагодинске. На његов предлог, почетком децембра 1918. године, општина града Јагодине, нешто из својих прихода а нешто добијеним прилозима грађанства и бесплатном радном снагом радника и занатлија почела је привремену оправку школских зграда ове гимназије. Суд општински 16. децембра овластио је Јосифа Стојановића, да може сумом из добровољних прилога чинити издатке за оправку гимназијских зграда и рачуне подносити на преглед професорском савету. Захваљујући овим активностима, привремени рад у гимназији почео је 15. јануара 1919. године, а редовна настава 15. марта 1919. године.

Гимназија у почетку 1919. године располагала са две канцеларије, једним одељењем за кабинете и 10 учионица, а у септембру 1919. године располагала је још са једном учионицом и двама собама за читаоницу и кабинете. Стари намештај је потпуно уништен. Прикупљено је 23 старих скамија.

Девет одељења гимназије била су смештена у двама школским зградама. Трећа школска зграда није употребљена, јер је била много оштећена. Подела

разреда на одељења извршена је с обзиром на бројно стање ђака и наставника и величине учioniца. Таџи су оскудевала у многим потребама.

Ради боље снабдевеност и веће бригае за ђаке, образован је одбор, који је радио на отварању ђачке трпезе у Јагодини. Врло брзо путем прилога скупљено око 3000 круна. Школска управа радила је и на томе да и министарство просвете пружи помоћ оснивању и раду ђачкој трпези. Вачка трпеза отпочела је хранити ученике од 1. јуна 1919. до 23. јуна 1920. године и исхранила је у првим тешким данима до демобилизације војске велики број ученика, док њихови родитељи нису дошли и прихватили своју децу. У септембру, новембру и децембру 1919. године било на храни по 180 ученика дневно, а доцније се тај број смањивао постепено, да је при свршетку овог течаја било на храни само 23 ученика и ученица.¹

Бројни преглед ученика и ученица по разредима Јагодинске гимназије²

разред	1913/1914.		1918/1919.		1919/1920. прво полугође		1919/1920. друго полугође	
	ученици	ученице	ученици	ученице	ученици	ученице	ученици	ученице
I-а	30	16	27	20	-	-	30	25
I-б	27	16	18	25	-	-	40	24
II-а	35	9	33	16	24	14	9	5
II-б	26	14	29	32	20	17	-	-
III-а	24	11	26	14	27	15	22	17
III-б	29	7	22	22	28	24	19	18
IV-а	31	13	44	26	19	11	29	17
IV-б	-	-	-	-	24	15	26	22
V	41	7	23	10	22	13	29	12
VI	31	7	15	9	12	6	18	10

Кретање ученика за време од 1919/20. до 1922-23. године

На поч школ. године	1919-20		1920-21		1921-22		1922-23	
	м	ж	м	ж	м	ж	м	ж
	283	176	277	177	416	202	587	225
придошло	8	2	22	4	25	12	41	9
искључено	4	-	-	-	5	-	4	-

¹ АЈ, 66, 730. Извештај о ђачкој трпези од 6. априла 1919. године: „Одбору ђачке трпезе уступила је општина своју зграду, која је била потпуно рабатна, да ју је одбор морао из добивених прилога са појединих забава оправити. Одбор је тражио да општина у нечему помогне, али до помоћи није дошло. Зграда у којој ће бити смештена ђачка трпеза већ је готова, само се очекују животне намирнице, па да се приступи отварању трпезе. Управа ђачке трпезе послала је једнога свога члана још пре десет дана за те животне намирнице, које су додељење јагодинској гимназији...Није познато да ли су добијене животне намирнице, јер се послати члан још није вратио. Управа располаже сумом од 3000 круна”.

² АЈ, 66, 730.

исписало се	37	8	27	9	40	35	33	16
умрло	1	-	-	-	2	1	1	1
На крају шк. год.	259	170	272	172	394	178	590	217

Број ученика по разредима на крају школске године

Раз.	Бр. од.	1919/20.		Бр. од.	1920/21.		Бр. од.	1921/22.		Бр. од.	1922/23.	
		м	ж		м	ж		м	ж		м	ж
I	2	100	33	3	88	45	3	120	50	6	239	83
II	2	37	39	2	35	45	2	87	30	3	134	35
III	2	52	49	1	22	14	2	37	30	2	83	27
IV	2	48	19	2	42	34	1	31	12	2	33	36
V	1	13	17	1	23	12	2	29	24	1	19	5
VI	1	9	13	1	14	6	1	31	14	1	29	14
VII	-	-	-	1	16	10	1	23	8	1	30	11
VIII	-	-	-	1	17	6	2	36	10	1	23	6
Свега	10	259	170	12	272	172	14	394	178	17	590	217

Број ученика по успеху

Крајем шк. год.	1919/20.		1920/21.		1921/22.		1922/23.		1923/24.		1924/25.		Свега	
	м	ж	м	ж	м	ж	м	ж	м	ж	м	ж	м	ж
Одлично способних	32	17	28	15	36	19	50	33	75	24	13	5	234	113
Способних	156	101	82	125	200	34	292	108	349	116	243	83	1332	567
Неспособних	61	52	162	32	158	125	248	76	237	77	246	63	1112	425
Свега	259	170	272	172	394	178	590	217	661	217	504	151	2678	1105

Преглед ученика по добијеним оценама из појединих предмета

предмет	1919/20					1920/21					1921/22				
	одличан	В. добар	добар	довољан	слаб	одличан	В. добар	добар	довољан	слаб	одличан	в. добар	добар	довољан	слаб
Веронаука	98	180	165	-	4	40	107	190	-	43	132	220	81	-	17
Српски ј.	69	120	213	-	11	54	147	207	-	36	130	230	158	-	54
Франц. ј.	79	59	118	-	10	23	102	147	-	39	63	105	199	-	35
Немач. ј.	-	-	-	-	-	18	23	34	-	29	15	63	68	-	29
Латин. ј.	8	16	27	-	1	15	27	37	-	25	21	42	73	-	39
Земљопис	80	87	200	-	10	69	250	74	-	25	202	270	51	-	18
Историја	18	50	150	-	2	33	40	116	-	27	99	65	84	-	27
Математ.	37	99	270	-	14	35	102	290	-	17	157	205	175	-	35
Јестастве.	85	83	80	-	4	75	97	135	-	7	150	39	200	-	27
Хем ија	12	14	44	-	5	11	18	37	-	10	15	20	5	-	3
Физика	12	24	62	-	3	3	18	35	-	6	20	29	45	-	4
Филозоф.	-	-	-	-	-	6	13	4	-	-	2	18	26	-	-

Хигијена	-	-	-	-	-	57	63	22	-	-	25	37	12	-	-
Цртање	20	104	234	-	10	152	133	60	-	-	125	22	250	-	-
Певање	35	33	41	-	24	113	67	180	-	-	150	156	81	-	-
Гимнаст.	130	180	110	-	-	250	190	4	-	-	430	122	20	-	-

Редован рад у основној школи почет је одмах по Св. Сави. У гимназији вршен је упис, чињене оправке, набавке и у опште спремане све, што је неопходно потребно за редовни школски рад.

У првом течају 1919. године ученици су сами доносили столице, столове, пећи и сулундаре и радило се без скамија, а општински суд је направио 10 малих табли за рад по учионицама. У октобру 1919. године добијено је од министарства просвете 204 нових скамија и 10 катедри са подијумима наручених у Сарајеву. Нове табле, и ако су биле потребне, нису добијене мада су поручене. Столови и најпотребнији намештај је набављен из канцеларијских трошкова.

Кабинети и учила су за време окупације потпуно упропашћени од непријатеља. Набављено је нешто је мало карата, лењира и шестара.

Књижнице гимназијске, ђачке дружине „Омладинац“ и читаонице у вароши, књижнице које су биле у гимназијским зградама спаљене су по наређењу др Радивоја Вукадиновића, управника војне болнице у Јагодинској гимназији, и ако су га ученици ове школе молили, да им дозволи, да разнесу својим кућама. Данас књижница не постоји у овој гимназији, сем нешто мало књига, које су ученици приложили за њихову читаоницу. Дружина ђака „Омладинац“ тек се мало покренула у другом течају, јер се одмах у почетку није могла покренути услед разних нередовних прилика у школи, које су настале ради скраћених течајева и немања солидног знања код ученика, који су једва савлађивали учење у школи.

У јулу 1919. године образован је Савез трезвене младежи, четника и планинки под окриљем Југословенског омладинског клуба. Пошто је престао да функционише Југословенски клуб, као обласни, у Крагујевцу, то се овај Савез трезвене младежи, четника и планинки претворио у соколски нараштај ученика и ученица до 18 година, а када је образована за установљење и соколског друштва „Душан Силни“ добило је визу са Саветом соколског друштва у Београду.

С погледом на скупоћу живота и оскудице у добрим становима, може се рећи да је стање ученичког здравља у току ове школске године било врло добро. Велика заслуга за добру исхрану сиромашних ученика припадала је ђачкој трпези, јер је на тај начин велики број ученика имао здраву и добру храну.

Сви су ученици прегледани у почетку и на крају школске године. Резултат мерења је био задовољавајући, јер су се готово сви ученици у току године развили.

Акутних заразних болести (сем маларије, инфлуенце и мускуларног реуматизма) није било. Услед туберкулозе напустили су школу три ученика, од којих су два умрла. Других смртних случајева није било.

Остала боловања била су лакше природе.

Статистика боловања:

1. Акутне заразне болести: а) маларија 1, б) инфлуенца 4, в) мускуларни реуматизам 4.

2. Хроничне заразне болести: а) скрофулоза 2, б) туберкулоза 3.

3. Остале болести: болести крви 6, болести очију 1, болести ушију 1, болести органа за дисање 9, болести органа за варење 5, болести коже 15, нервне болести 2.

Сразмерни део програма из појединих предмета није могао бити пређен у недостатку довољног броја наставника, те се из појединих предмета морала извести редуција часова. Цртање се није предавало, јер је наставник цртања премештен у Београд а други није постављен. Уџбеници, материјал за писање и цртање је недостајао. Ни један ђак није располагао свим средствима за учење. Коришћење су стару уџбеници и од разних писаца.

С обзиром на оскудицу у наставним средствима и краткоћу времена наставници су у своја предавања уносили најважније градиво, изостављали све споредне ствари у предмету и градиво обрађивали тако да се учење по могућству свршавало у учионици. Ђацима је остајало да код куће утврђују пређено градиво на часу.³

Јосиф Стојановић је 10. децембра 1918. године позвао овдашње наставнике гимназије и учитељске школе, са наставницима осталих стручних школа и гимназија који су се затекли у Јагодини за време окупације. На скупу је донета одлука о отварању гимназије до доласка сталних наставника. Наставници других школа, који су на раду у гимназији остали до краја школске године а други привремено. Тада је Јосиф Стојановић од наставника назначен за вршиоца директорске дужности, док министар не постави другог. За заступника директора гимназије постављен је 10. јануара 1919. године од стране министра просвете. Сретен Николић, предходни директор гимназије, погинуо је 1914. године у борби против Аустријанаца, као резервни официр. Та наредба саопштена му је по повратку с пута, који је предузео ради набавке намирница за грађанство. По повратку дао је оставку на место председника општине и сво време посветио је школи. Општински одбор изјавио му је писмено признање за потпуно исправан и користан рад у општини.

Први наставници у гимназији били су:

1) Јосиф Стојановић, професор Учитељске школе и заступник директора јагодинске гимназије, пошто је Богољуб Премовић, професор и заступник директора Јагодинске гимназије пензионисан;

2) Емило Цветић, професор Учитељске школе у Јагодини до 10. априла 1919. године када је отворена Учитељска школа;

3) Цветко Петковић, професор Приштемске гимназије до краја школске 1918-19. године;⁴

4) Милан Павловић, професор Богословије „Св. Сава“ до отварања исте богословије до 23. априла 1919. године;

5) Милан А. Тодоровић, професор Учитељске школе у Јагодини, који је касније постављен за директора гимназије;

6) Никола Поповић, суплент Учитељске школе до 10. априла 1919. године када су почела редовна предавања у Учитељској школи, и

³ АЈ, 66, 730. Септембра 1920. године од Реалне гимназије у Бјеловару за привремену употребу добијено је: а) 60 комада љуштура од пужева, б) 23 љуштуре од шкољака, в) око 60 комада стена, г) 20-30 комада фосила.

⁴ Цветко Петковић разрешен је дужности у јагодинској гимназији 22. јуна 1919. године, и упућен поново у гимназију у Приштини. Упутио је молбу 8. јула да му се одобри да и даље ради у Јагодини. Његову молбу подржао је директор Милан Тодоровић, тврдећи „да је један од највереднијих и најистакнутијих наставника у школи“.

7) Милена Ђедовић, наставница Друге женске гимназије у Београду до краја школске 1918-19. године.

Наставници јагодинске гимназије, који су били наставници 1913/14. године, дошли су на дужност:

- 1) Милан Сретеновић, професор, у првој половини јуна 1919. године;
- 2) Димитрије Дончевић, професор, крајем децембра 1918. године;
- 3) Драгољуб Поповић, в. учитељ Учитељске школе, који је на раду у гимназији од 1913. године, ступио је на дужност почетком децембра 1918. године;
- 4) Војислав Стевановић, в. учитељ цртања, од почетка децембра 1918. године;⁵
- 5) Душан Поповић, привремени предметни учитељ, у почетку децембра 1918. године;
- 6) Милан Чолић, учитељ гимнастике, почетком јануара 1919. године;
- 7) Зорка Докчевић, учитељица женског ручног рада, почетком децембра 1918. године;
- 8) Младен Вукићевић, свештеник, у почетку предавања; и
- 9) Живојин Ристић, свештеник, у почетку школске године
- 10) Константин Дедо, суплент, почетком марта 1919. године.

Наставници који нису долазили на дужност:

- 1) Богуљуб Премовић, професор и заступник директора, пензионисан 1. јануара 1919. године;
- 2) Немања Томић, суплент, и
- 3) Михаило Ђукић, привремени предметни учитељ.

Од укупног броја наставника седам наставника припадали су школи по постављењу пре рата, а остали привремено су упућени на рад, и то: четири наставника по наредби министра, а четири наставника учитељске школе радили су до почетка предавања у њиховој школи. Од осталих наставника ове школе нису дошли на дужност Милић Сретеновић, професор, Михаило Ђурић, суплент и Миленко Пауновић, учитељ певања.

Постављени нови наставници у школској 1918/19. години:

- 1) Указом од 18. марта 1919. године постављен је за директора професор гимназије Милан А. Тодоровић, професор Учитељске школе у Јагодини;
- 2) Претписом од 15. априла 1919. године постављен је за суплента нишке гимназије Немања Томић, суплент Јагодинске гимназије, и
- 3) Претписом од 3. јуна 1919. године постављени за хонорарне наставнике Живко Анђелковић, Јован Милијевић и Василије Јовановић, учитељи основне школе у Јагодини.

Промене у току године од 10. јула 1919. до 28. јуна 1920. године:

- 1) Милена Ђедовић, учитељица Друге женске гимназије у Београду, која је била на раду у јагодинској гимназији до 10. јула 1919. године, када је упућена на своју дужност 11. јула;
- 2) Актом мин. просвете од 15. јуна 1919. године постављене за хонорарне наставнике Младен Вукићевић и Нићифор Јовановић, свештеници;

⁵ АЈ, 66, 730.

3) Актом мин. просвете од 31. јула 1919. године постављена је за разредну учитељицу Зорка Јанковић, разредна учитељица Друге женске гимназије у Београду, и за учитељицу француског језика постављена је Милена Ђедовић, учитељица женске гимназије, и премештен је у кумановску гимназију Душан Поповић, привремени предметни учитељ;

4) Актом мин. просвете од 31. јула 1919. године постављена је за привремену предметну учитељицу Босиљка М. Јовановић, апсолвент, студент универзитета;

5) Одлуком мин. просвете од 14. августа 1919. године упућена је Босиљка М. Јовановић на рад привремено у ћупријску гимназију. Одговорено министру просвете актом од 14. децембра 1919. године да се Босиљка Јовановић није ни јављала на дужност у овој школи;

6) Одлуком мин. просвете од 17. августа 1919. године одлучено је, да Цветко Петковић, проф. Приштинске гимназије остане и даље на раду у јагодинској гимназији до даљег наређења;

7) Актом мин. просвете од 27. августа 1919. године постављен је за школског лекара Михаило Дамић, лекар среза беличког;

8) Претписом мин. просвете од 10. септембра 1919. године постављена је за хонорарну наставницу Вукосава Антић, студент философије;

9) Претписом мин. просвете од 10. септембра 1919. године постављен је за хонорарног наставника Милутин Антић, студент философије;

10) Претписом мин. просвете од 23. септембра 1919. године постављен за привременог предметног учитеља Димитрије Мишић, апсолвент философије;

11) Актом мин. просвете од 10. септембра 1919. године извештава се управа гимназије, да је Владислав Росић, професор разрешен од дужности у Просветном одељењу у Параћину 3. септембра 1919. године и упућен на рад у ову школу;

12) Претписом мин. просвете од 15. октобра 1919. године одређен је за рад у Уметничко-занатску школу Војислав Стефановић, в. учитељ ове школе;

13) Решењем мин. просвете од 10. октобра 1919. године уважена је оставка Нићифору Јанковићу, свештенику и хон. наставнику ове школе;

14) Указом од 14. октобра 1919. године постављен је за професора ове гимназије Цветко Петковић, професор приштинске гимназије;

15) Претписом мин. просвете од 26. октобра 1919. године уважена је оставка Драгољубу Јовановићу, привременом предметном учитељу ове гимназије;

16) Претписом мин. просвете од 24. октобра 1919. године постављен је Милан Чолић, учитељ ове школе са платом од 1.200 динара за учитеља исте школе са платом од 1.800 динара;

17) Указом од 28. септембра 1919. године постављен је Цветко Петковић, професор ове гимназије за директора и професора пријеполске гимназије;

18) Указом од 28. септембра 1919. године премештен је суплент гимназије Константин Деда за суплента лозничке гимназије по службеној потреби;

19) Претписом мин. просвете од 24. октобра 1919. године постављена је за учитељицу, са годишњом платом од 1.500 динара Зорка Дакчевић, учитељица ове школе;

20) Претписом мин. просвете од 29. октобра 1919. године постављен је за хонорарног наставника гимназије Петар Вучковић, свештеник у Јагодини;

- 21) Указом од 25. септембра 1919. године постављен је за професора Владислав Росић, професор Треће београдске гимназије;
- 22) Указом од 25. септембра 1919. године премештен је професор гимназије Милић Сретеновић за професора Треће београдске гимназије;
- 23) Актом од 3. новембра 1919. године одређена је Милена Чедовић, предметна наставница гимназије привремено на рад у Други женску гимназију;
- 24) Претписом мин. просвете од 6. новембра 1919. године постављен за хонорарног наставника Страхиња Дамњановић, студент философије;
- 25) Указом од 25. новембра 1919. године постављен је за професора са платом од 5.250 динара у Јагодинској гимназији Драгољуб Поповић, в. учитељ Учитељске школе у Јагодини;
- 26) Претписом од 28. новембра 1919. године постављена је за учитељицу женског рада Драгиња Седлачкова, с тим да ради у Свилајнцу са годишњом платом од 1.200 динара;
- 27) Актом од 9. децембра 1919. године извештава мин. просвете да је одређен на рад у Београдску реалку Владислав Росић, професор Јагодинске гимназије;
- 28) Указом од 16. децембра 1919. године постављен је у Другој београдској гимназији за професора Војислав Стефановић, в. учитељ Јагодинске гимназије;
- 29) Одлуком мин. просвете од 19. јануара 1920. године отпуштен је Димитрије Мишић, прив. пред. учитељ Јагодинске гимназије;
- 30) Претписом мин. просвете од 7. фебруара 1920. године постављен је за привременог предметног учитеља Страхиња Дамњановић, хонорарни наставник Јагодинске гимназије;
- 31) Указом од 14. фебруара 1920. године постављен је у Панчевачкој гимназији за професора Владислав Росић, професор Јагодинске гимназије;
- 32) Претписом мин. просвете од 3. априла 1920. године постављен је за хонорарног наставника Бранко Ђорђевић, суплент Учитељске школе у Јагодини;
- 33) Претписом мин. просвете од 3. априла 1920. године постављен је за хонорарног наставника у Јагодинској гимназији Драгомир Грујић, свршени ђак Више пољопривредне школе у Гриљану у Француској;
- 34) Претписом мин. просвете од 1. марта 1920. године постављен је за привременог предметног учитеља Александар Живуловић, апсолвент философије;
- 35) Претписом мин. просвете од 1. маја 1920. године постављен је за хонорарног наставника Јагодинске гимназије Милисав Петровић, учитељ основне школе у Јагодини.⁶

⁶ АЈ, 66, 730.

На седници Наставничког већа од 22. марта 1920. године донета је одлука о подели предмета. Она је учињена после постављања неколико хонорарних наставника: Александра Живуловића, привременог предметног учитеља, Бранка Ђорђевића, суплента Учитељске школе у Јагодини и Драгомира Грујића, свршеног ђака Учитељске школе и свршног ђака Агрономије. Подела је извршена на следећи начин: 1. Милан Годоровић, директор, математика у IV, V и VI раз.; 2. Драгутин Поповић, професор, немачки језик у V и VI раз. и математика у II и III раз.; 3. Димитрије Дохчевић, професор, латински језик у V и VI, историја у IV, V, VI раз., земљопис IV-а; 4. Бранко Ђорђевић, суплент, ботаника у V раз, зоологија у VI раз. физика у III-б; 5. Страхмића Дамњановић, прив. пред, учитељ, српски језик у IV-а, V и VI раз., француски језик у V раз., VI Александар Живуловић, прив. пред. учитељ, француски језик у IV-а, историја у III-а, земљопис у III раз., српски језик у IV-б и I-б; 7. Милутин Антић, хонорарни наставник, српски језик у I-а, III-а, III-б, земљопис I-б, IV-б, III-а; 8. Вукосава Антић, хонорарни наставник, француски језик у III-а, IV-б, земљопис у II разреду; 9. Јован Милијевић, учитељ основне школе и хонорарни наставник, математика у I-а, I-б, физика у III-а; 10. Живко Анђелковић, учитељ основне школе и хонорарни наставник, српски језик у II раз., историја у III-б; 11. Велимир Димитријевић, учитељ основне школе и хонорарни наставник, јестаственица у I-а, I-б, II разред; 12. Младен Вукићевић, свештеник и хонорарни наставник, веронаука у IV-а, IV-б и V разреду; 13. Петар Вучковић, свештеник и хонорарни наставник, веронаука у I-а, I-б, II, III-а, III-б; 14. Милан Чомић, учитељ гимнастике, гимнастика у I-а, I-б, II, III-а, III-б, IV-а, IV-б, V и VI раз., лепо писање у I-а, I-б, II, земљопис у I-а; 15. Зорка Дохчевић, учитељица ручног женског рада, женски ручни рад у I-а, I-б, II, III-а, III-б, IV-а, IV-б; 16. Миленко Пауновић, учитељ музике у учитељској школи, нотна певање у I-а, I-б; 17. Драгомир Грујић, свршени

ученик Више Пољопривредне школе у Грињону у Француској и хонорарни наставник у Учитељској школи, хемија у IV-а, IV-б.⁷

Ученици првог разреда гимназије 1919. године

Вршилац дужности председника суда и чланови суда упутили су молбу директору Јагодинске гимназије 20. јуна 1920. године, којом су тражили мишљење да ли може шесторазредна гимназија у Јагодини да прерасте у осморазредну. У молби су навели да је Јагодина увек била културни центар Моравског округа, и да све веће вароши већ имају осморазредне гимназије. Као разлоге су навели: „1) Што варош Јагодина има Учитељску школу са извесним наставничким кадром, те би се уштеда у наставничком особљу могла извести комбинацијом наставног особља Гимназије и Учитељске школе; 2) Што је по основу нај многољудније вароши у Моравском округу и представља и трговачки и културни центар округа Моравског и као таква располаже са довољним бројем станова како за наставнике тако и за ђаке, ако би евентуално дошли са стране; 3) Што овај опш. суд чинећи овај предлог већ има на расположењу и учионице за седми и осми разред које може одмах ставити на расположење. На крају је истакнуто да је отварање осморазредне гимназије животна потреба за Јагодину, „која је дала прве људе на политичком и културном пољу као *Стевча Михаиловић, Светозар Марковић и други*“.⁸

Управа школе већ је 22. јуна изнела мишљење да је потребно отворити осморазредну више гимназију у Јагодину, из разлога:

1) „Што је Јагодина у средини једног многољудног округа Моравског и што има у свом округу четири вароши и што свака од тих вароши има шесторазредну гимназију, те би имала довољно ученика за седми и осми разред.

⁷ АЈ, 66, 730.

⁸ АЈ, 66, 730.

2) Што и ова шесторазредна гимназија има довољан број ученика за VII и VIII разред, што се лепо види из статистичких података од 1910. до 1920. године. нпр. у 1910/11. школској години било је у: IV разреду 55 ученика, V разреду 35 ученика, и у VI разреду 27 ученика, у 1911/12. години, када је била ова гимназија само мушка било је: I разред 89 ученика и 26 у женској приватној гимназији, II разред 52 ученика и 18 ученица у женској гимназији, III разред 69 ученика и 189 ученица у женској приватној гимназији, IV разред 51 ученик и 21 ученица у прив. женској гимназији, V разред 33 ученика и VI разред 30 ученика; у 1912/13 школској години било је: I разред 122 ученика, у II разред 90 ученика, у III разред 55 ученика, у IV разред 78 ученика, у V разред 50 ученика и у VI разред 26 ученика; у 1913/14. школској години било је: V разред 41 ученик и 7 ученица; VI разред 31 ученик и 7 ученица, а свега је било укупно 1913/14. ученика 274 и 100 ученица = 374; у 1918/19. скраћеној школској години било је: IV разред 70 ученика; V разред 33 ученика и VI разред 24 ученика, а укупно сва шест разреда 411 ученика; у 1919/20. школској години било је у IV разреду 72 ученика, у V разреду 35 ученика и у VI разреду 18 ученика, а укупно у сва шест разреда 391 ученик; у 1920/21. школској години: у IV разред 94 ученика, у V разред 41 ученик и у VI разреду 28 ученика а укупан број 372 ученика.

За отварање појединих разреда, при претварању шесторазредне у потпуну, потребно је да се за упис у разред који се пријави бар две трећине максималног броја ученика за тај разред, па како је тај број 20 а ова школа има тај број, то сам мишљења да се може отворити VII разред, не рачунајући да ће нам из свилајначке, параћинске и ћупријске гимназије доћи ученици, пошто би за њих ова гимназија била школска област за вишу гимназију;

3) Што у школским зградама ове гимназије има 10 учионица од којих су за сада употребљене 9 а једна је празна, а ако устреба још које одељење, општински суд ставља још нове учионице преко пута од школе, те према томе се и тај услов испуњава за отварање VII и VIII разреда; и

4) Што се тиче стављеног питања заслужује ли грађанство ове вароши, да се отвори VII и VIII разред гимназије односно Виша гимназија, мишљења сам да потпуно заслужује:

1) Што је још пре 50 година сама општина ове вароши подигла зграду за гимназију, и што је доцније, када се указала потреба за још нове учионице, опет сама општина подигла нову зграду, не чекајући, да јој у томе помогне школска област, као што по закону о средњим школама треба да учини, па кад се поново опет указала потреба за већим двориштем и још једном учионицом купила је и зграду и двориште;

2) Што је 1912. године општинска управа приступила изради планова за подизање нове зграде за гимназију и основну школу и вероватно би то било готово, да нису наступили ратови за ослобођење наших суплеменика;

3) Што је при крају 1918 године, после ослобођења наше отаџбине, одмах општински суд приступио оправци зграде, коју је непријатељ за време окупације руинирао, не очекујући помоћ од државе, већ је се обратила грађанству за помоћ, пошто и сама општинска управа није располагала новчаним средствима. Грађанство је на први позив одмах приложило 3.500 круна, кад је вредност круне у народу још била равна динару а занатлије (зидари, тишлери) са радницима ставили

су гимназији на расположење своју радну снагу бесплатно, те је изршена привремена оправка и гимназија почела да ради. Поједини грађани доносили су пећи и сулундаре из својих кућа, столове, столице и стављали их на расположење управи ове школе. Из ових поступака грађанства сматрам, да грађанство ове вароши заслужује, да му се отвори пуна гимназија, јер се надам да ће грађанство са својом општинском управом старати се, да помогне гимназију, кад се год управи обрати за какву помоћ и добар предлог што се тиче унапређења школе и културних установа, као што је и до сада увек било“.⁹

Седница општинског одбора на којој су разматрани предлози општинског суда и директора гимназије одржана је такође 22. јуна у 17 часова. На седници је донета одлука да се у свему одобри одлука општинског суда, и да се затражи од Министра просвете одобрење за отварање осморазредне гимназије у Јагодини. Истовремено, ако је потребно да се учини какав издатак на оправку зграда или плаћања кирије, општински одбор се обавезао да дотира било на терет грађана или општинске касе било из добровољних прилога.¹⁰

После ових одлука, Министар просвете је одредио Миливоја Симића, инспектора министарства, да прегледа услове за отварање седмог и осмог разреда. Преглед је извршен 16. јула 1920. године. Испектор је навео у извештају:

„Јагодинска гимназија смештена је у три зграде са истим двориштем. Зграде су општинска својина, и то:

А) Стара гимназијска зграда, на углу Горње Главне и Школске улице. Зидана је 1868 године. Има: 5 учионица (4 с лица, а 1 из дворишта) и 2 мање собе и у једној од њих је наставничка канцеларија. У овим учионицама могу се сместити лепо: 30, 36, 40, 50 и 60 ученика (по потреби и више). Учионице су све видне и високе. Прозори су сада једнократни, а били су дупли. Ходник је широк 3 м и 1,7 м.

Б) Нова зграда, у Школској улици, зидана је 1904 године. Има: 4 учионице (2 с лица и 2 из дворишта) и 1 канцеларија (директорова канцеларија довољно пространа). У учионицама могу се лепо сместити: 24, 24, 46 и 48 ученика (по потреби и више). Ходник је широк 2,50 м. Учионице су видне, високе, с дуплим прозорима.

В) Зграда у Параћинској улици. Има 1 учионицу за 48 ученика и 2 мале собе, које се могу употребити за кабинете. Ходник је мали и излази одмах у двориште.

Према томе у свима трима зградама има: 10 учионица од којих 1 служи за паралелне часове живих језика, 2 канцеларије и 3 собе (за књижницу и школ. збирке).

Двориште је прилично велико, насуто песком. У средини дворишта стоји зграда у којој се смештају дрва а у једном делу је нужник за ученице. Ову зграду треба одмах порушити, а нужник за женску децу саградити у крај. Нужници за ученике и наставнике већ су у једном крају дворишта. У дворишту треба поставити високе тарабе на месту где се граничи са двориштем суседне механе.

⁹ АЈ, 66, 730. Писмо је потписао Милан Тодоровић.

¹⁰ АЈ, 66, 730.

Ђаци петог разреда гимназије 1919. године

Ученице гимназије око 1919. године

*

Ученици четвртог разреда гикназије 1919. године

*

Засебан извештај о гимназији у Јагодини
од 26. јуна 1922. године
А. Општи утисак

Гимназија у Јагодини није на достојној висини ни по облику ни по садржини. По облику зато, што је школа смештена у четири сићушне, неисправне зграде, од којих би две требало потпуно затворити а две из основа поправити. По садржини зато, што се у овим зградама, које представљају дом за васпитање средњошколске омладине, у коме се имају васпитавати ученици и интелектуално и морално, не ради како би требало, те је резултат рада не задовољавајући.

Овоме има више узрока, а најглавнији је у склопу наставничког колегијума.

Б. Директор

Директор гимназије Милан Тодоровић је добар човек. Он је мештанин и добро ситуиран. Школа му лежи на срцу, али не улаже онолико енергије у руковању заводом, колико би могао и колико би требало. Занесен мислима око уређивања свога приватног имања и својих материјалних тековина Тодоровић посао директора само отаљава.

Третирајући школу као установу у којој не треба пазити на ситнице-а у васпитању нема ситница-Тодоровић је често сувише попустљив а често и претерано строг како према наставницима, тако и према ученицима.

Попустљивост његову искоришћавају и наставници и ученици а и грађани а тиме се већ ствара неред у заводу.

Подложен често утицају паланачког „рекла-казала”, Тодоровић је често пренагљен у доношењу одлука и суда о стварима и лицима а тиме се ствара дисхармонија а не намерно.

Па ипак са бољим склопом колегијума Тодоровић би био несумљиво добар старешина. Он има довољно енергије, али му је ова доста сломљена неискреним колегијумом, као и честим неодобравањем његових замисли и поступака.

Штета би било овог радника отпадити од школе а то ће бити, ако се његови оправдани захтеви као старешине не би испуњавали.

В. Наставници

Наставници Јагодинске гимназије су оличени материјалисти-већином бар. Све што раде, раде руковођени идејом материјалних награда. Иако су прилике за живот у истини тешке и несносне, ипак се наставник мора узвисити изнад материјалног света и носити вишим идејама, које ће пресађивати у душу васпитаника. Обузети мислима материјалних награда и упоређујући их са наградама других слободних професија наставници Јагодинске гимназије мало мисле о школи и њеним васпитаницима. Школа им је бар већини-средство а не циљ. Ако се томе дода, да има и таквих наставника, који тамо раде привремено онда ће суд бити готов, какве резултате овакви наставници могу да постигну.

Директор је немоћан, да овоме злу стане на пут. Шуровање наставника са ђацима и ђачким родитељима у овој школи обична је ствар. Последица тога је дисхармонија међу наставницима у заводу, која се тајним а шта више и јавно преноси на ученике и онда се може појмити, како овај завод изгледа. Нису ретке тужбе наставника противу ђака и обратно ђака противу наставника. Наставници добијају претећа шисма, као Димитрије Дохчевић и Страхиња Дамњановић; наставници се свађају међу собом а за мало долази и до туче у канцеларији а те свађе не остану канцеларијска тајна, већ се разгласе и по вароши и коментаришу на штету угледа школе.

Лично сам се уверио о свему овоме, јер и за време мога бављења на испитима у Учитељској школи било је ових испада.

Интригантних дошаптавања једног наставника против другог било је доста.

Из свега овога ја сам, за време свога кратког бављења у Јагодини, извео, да наставници Јагодинске гимназије нису на своме месту. Па ипак их могу поделити у две групе:

а) На исправне у раду као: Драгољуб Поповић, професор, Драгутин Павловић, суплент и Милан Чолић, учитељ гимнастике.

б) На исправне у раду али претеране материјалисте као Димитрије Дохчевић, професор и Страхиња Дамњановић, пр. учитељ и Алфред Рехак, учитељ свирања.

в) На претеране материјалисте и који својим понашањем уносе забуну у колегијум као Иван Драгићевић, суплент, Божидар Бранковић, професор, а у нетрпељивости овде бих убројао и Анђелију Перчевић.

г) На оне, који у овој школи раде привремено, те им је школа споредна ствар као Милан Томић, техничар и Добрила Павловић.

д) Најзад на оне који раде, тек да се ради и којима је свеједно као: Александар Живуловић и Руси.

Милева Петковић је озбиљна радница, али по уверењу директора, она је комуниста, и веле да шурује са ученицима. О овоме се лично нисам уверио, а ни директор нема доказа о томе, али му изгледа. Чини ми се, да је неоснована претпоставка директорова о Петковићки.

Ради угледа завода, по мишљењу Милана Тодоровића, директора, ваљало би уклонити из овог завода: Ивана Драгићевића, Божидача Бранковића, Милеву Петковић и Анђелију Перчевић.

Моје је мишљење, да би директору ваљало изаћи у сусрет за Ивана Драгићевића, за кога сам се лично уверио да му је школа средство а не циљ; и за Божидача Бранковића, који је својом нетрпељивошћу постао немогућ у овој школи. Њиховим уклањањем завод би се умирио и настава би текла уредније.

По себи се разуме, да би чести обиласци инспектора наставе много допринели како у побољшању наставе, тако и у подизању угледа школе и наставника.

Г. Редуцирање школе

Јагодина нема ни услова ни потребе ни колегијум, да јој се остави осморазредна гимназија.

Нема услова јер нема подесне зграде, а неће је, како изгледа, скоро ни имати; 2) јер нема довољан број ученика у вишим разредима.

Нема потребе, јер Јагодина има већ једну стручну школу-Учитељску школу.

Нема колегијума, јер колегијум овакав какав је није довољан, да би се осморазредна гимназија могла одржати.

Из ових разлога мишљења сам да би Јагодинску гимназију требало редуцирати на шесторазредну средњу школу.

Ако се узме још у обзир, да и Ћуприја тражи осморазредну гимназију-сада има већ седам разреда-како је Ћуприја обласно место а има и подесне зграде, ако је целу уступи гимназији, требало би Ћуприји дати пре него Јагодини осам разреда.

Ја инсистирам на томе, да према садашњим приликама не треба дати ни Ћуприји ни Јагодини више од шест разреда гимназије.

Извештај о ђачкој књијници "Омладинац"

У ђачкој књијници налазе се 673 комада књига, од којих има највише белетристике:

1) 350 комада из белетристике, 2) 150 комада из књијивне задруге, 3) 50 комада разних научних књига, 4) 23 комада страних, од којих су 12 књига француских, а 11 немачких, 5) 100 комада разних прича и приповедака у свескама.

За сада књијница ради обилно, а нарочито се ученици нижих разреда доста интересују.

Извештај о раду Соколског друштва у Јагодини

Ово је друштво основано јануара 1921 године. Председник друштва је др Михаило Димић, срески лекар. У овом часу друштво има чланова невежбача 96, од којих су 14 утемељачи с улогом од 50-200 динара и 82 помажућих с годишњим улогом од 20 динара.

Чланова вежбача има 1) чланова 50, 2) чланица 20, 3) мушког подмлатка 32, 4) женског подмлатка 34, 5) мушке деце 64 и 6) женске деце 72-свега вежбача 272, а укупно 368 чланова. Вежбачи су већином ђаци гимназије, нешто из учитељске школе и из основне школе; има свега 3 члана радника Чеха.

У школској 1921/22. години приређено је: 2 јавна часа, 5 вечерњих забава и 3 излета (Параћин, Смедеревска Паланка и Багрдан). Одржана су и 6 предавања у соколани: о соколству, алкохолу, патриотизму.

Соколско друштво нема справе. Најпотребније су поручене у Љубљани и ускоро ће их друштво добити. Соколским оделом (вежбачким и парадним) постепено се снабдевају чланови, како имућнији тако и сиромашни, које друштвена каса помаже.

Соколска књижница је основана августа 1921. а сада располаже са 240 бројева књига (150 забавних и 90 стручних соколских књига). Ускоро су јој уступљене књиге оvd. „Грађанске читаонице” на служење, којих има 204 бројева. Књигама се готово искључиво служе вежбачи. Било је 127 читалаца, а прочитано је до сада 253 бројева.

Благајна је до скоро располагала са 11.500 динара. Од те суме је положено за справе близу 10.000 динара. Сви приходи друштва су члански улози и приходи са приређених јавних часова и забава.

Ових дана је управа друштва решила да почне са скупљањем прилога за соколски дом, који мисли подићи, чим се за то буду прилике јавиле.

15. јула 1922. у Јагодини заменик начелника Светислав Вучковић.¹¹

Светосавски хор јагодинске гимназије око 1920. године

Извештај инспектора о раду гимназије до краја другог тромесечја
школске 1922/23. године.

1. зграда

¹¹ ЗМЈ, XXII, Ф 5, р 6/2.

Гимназија је смештена у пет одвојених зграда, од којих су три у дворишту гимназијском, које је општинска својина, четврта у приватној кући у близини, а пети део смештен је у основној школи, удаљеној 2-3 минута од главне зграде.

На тај начин скрпљено је 16 учионица за 16 одељења, јер први разред има 6 одељења, други разред три, трећи два, остали по једно одељење.

Ни једна од зграда-изузев основне школе где су смештена 3 одељења-не одговара ни педагошким ни хигијенским потребама.

Спремљен је план за дизање нове зграде и налази се код министра грађевина на одобрење.

Сем учионица зграда располаже двома канцеларијама: за директора и пословођу и за професоре, која се састоји из два собичка.

Има и стан за послужитеља, који се налази у једној трошној згради у дворишту, али је та зграда склона паду.

Нужници су неупотребљиви.

Осветљење по учионицама у главном је добро.

Чистоћа се одржава колико се може у овако раштрканим зградама са три служитеља.

Двориште је закрчено споредним зградама.

Воде има у главној згради: шмрк амерички.

Вежбалиште нема.

Трпеза не постоји.

2. намештај

школски је састављен из примитивних клупа и столица и није довољан. У основној школи одељења гимназијска служе се намештајем те школе и раде после одласка ученика основне школе.

У канцеларији директоровој заступљен је најпотребнији намештај.

У професорској канцеларији намештај је оскудан.

Ормана за смештај учила нема.

3. учила

има колико је послало министарство за физику и хемију, јестаственицу, географију и цртање, што све није довољно, нарочито из цртања.

Из осталих дисциплина нема никаквих учила ни справа.

4. кабинет

је смештен у једном собичку у основној школи

5. књижнице

Немају засебне собе, нити су им потребне, јер професорске књижнице као да нема, а ученичка је ограничена на бедну меру.

6. настава

је прекидана за први, други и трећи разред у месецу септембру три недеље, од четвртог до осмог разреда пет дана због оправке зграде.

Главне сметње наставе биле су:

а) честе поделе предмета и мењање наставника

б) оскудица стручних наставника за поједине предмете

в) распарчаност појединих предмета међу многе наставнике: српски језик је у рукама пет разних наставника; математику су поделили њих шест наставника; географију држе четири наставника и т.д.

г) Неподесан распоред снага

7. хоспитовање

Инспектор је посетио часове свих наставника математике, и у свима разредима.

Главну групу држи Рус Анатолије Шестопанов, који и поред свих одличних својих страна-није наставник по позиву и непознат му је метод науке, коју предаје и то у свим вишим разредима (IV-VIII) са још оба друга разреда. Кад се томе дода непознавање језика, наставност и парлог који је затекао, онда је јасно да је ниво математичке наставе врло низак у овом заводу и успех није никакав.

Други је Драгољуб Поповић, професор, педагог по струци, који лајички предаје математику и своди наставу на шаблон.

Остали наставници предају у по једном разреду: Драгутин Павловић у I-6 одељењу, Добрица Попадић у I-1, Катарина Костић у I-4, Никола Захаров у I-2.

Ови млади наставници и ако су нестручни и почетници, ипак својом интелигенцијом и вредноћом допуњују успех, који је похвалан.

Наставници не хоспитују један другоме на часовима; директор кад му допусте административни послови.

8. успех

Из осталих предмета на седници професорског савета покупио сам ове податке:

Из веронауке хонорарни наставник Ђакон Душан Јовановић уредно држи предавања и свршио је сразмерни део програма са добрим успехом. Свештеници Младен Вукићевић и Петар Вучковић који предају веронауку такође хонорарно нису свршили сразмерни део часова, јер не држе редовно часове због својих парохијских дужности.

Из српског језика:

Проф. Димитрије Докчевић у III раз. није прешао сразмерни део програма због застоја, који је затекао; Милева Петковић примила је скоро III-2 разред и нада се да ће моћи свршити програм; Милан Љиљак задовољан је успехом у I-1 раз.; Страхиња Дамњановић примио је ученике у току другог тромесечја. Тужи се на упорни провинцијализам у говорном језику ученичком, који се мучно искорењава, на предходну рђаву спрему, на велики број ђака по разредима. Не гарантује да ће моћи свршити програм. Добрица Попадић и ако има застоја задовољан је успехом у вишим разредима (IV-VIII), нарочито са VII разредом. Литерарна дружина ђака „Омладинац“ ради успешно.

Из француског језика:

Успех у VII и VIII разреду добар. У VI је неуспех општи из свих предмета, јер је кадар ученички нерадан и немарљив. У IV и V почео је испочетка. Наставник Страхиња Дамњановић.

Из немачког језика:

Наставник Милан Љиљак задовољан је потпуно успехом у V разреду. У VIII је затекао застој, кад је 15. децембра пр. године примио овај предмет у томе разреду. Анђелија Перчевић са VII разредом је задовољна, али са VI није из наведених узрока.

Из латинског језика:

Милан Љиљак је задовољан успехом нарочито VII разреда, у VIII слабији. У V пак најбољи, јер су почетници и уводе се у посао.

Димитрије Докчевић није задовољан успехом у VI разреду јер је-као што је раније речено-средина слаба.

Из историје народне:

Драгутин Павловић и Василије Ђатовић задовољни су успехом и надају се да ће моћи свршити програм. Нарочито се хвале успехом постигнутим са IV разредом.

Из историје опште:

Димитрије Докчевић констатује неуспех и изјављује да неће прећи програм из VIII разреда, јер је предходни наставник често боловао, те је отуд оставио велики застој за собом.

Василије Ђатовић је са V и VII разредом задовољан; у VI је застој, али ће у главном моћи да сврши програм.

Географија

Је у рукама четири наставника. Туже се на тешкоће у I разреду, где су ученици недорасли за апстракције. У вишим разредима иде боље.

Јестаственицу држе два наставника, супленти Светозар Војводић задовољан је успехом само у II разреду и у VI где је обишао материјал а мало часова. Вукосава Војводић у I раз. прешла сразмерни део програма, у II раз. је застој због ботанике.

Физику предаје Катарина Костић. Неће моћи прећи програм, јер је доцкан почела (12. фебруара).

Хемија је у рукама исте наставнице и стање је као и у физици, само нешто лакше. Нада да ће ту моћи прећи програм ако збије градиво.

Пропедевтику предаје Милева Петковић и константује стање редовно.

Цртање успева врло добро. Најбоље је у II раз. где је успех преко 4.

Писање предају учитељи основних школа и задовољни су успехом.

Женски рад тече нормално.

Из певања програм је теоријски пређен. Остају вежбања.

Образова је и хор, а и оркестар је у изгледу.

Наставници

Сем Димитрија Докчевића и Драг. Поповића сви су остали млади наставници, међу којима има и одличних радника.

Хармонија

је међу наставницима поправљена. Однос према грађанству сад је добар.

Ученици

Владају се добро како у школи тако и ван школе. Само 2-3 случајева кажњавања због недисциплине, није било других казни.

Опште стање здравља је добро. Спољни изглед је повољан. Физичка развијеност нормална.

Болести – 1 случај шарлаха и 3 шуге. Наследних болести није било. Органских мана-2 без по једног ока и 2 саката.

Мере за унапређењеи поправку наставе и васпитања
и школских прилика у опште

1. послати потребна учила - за јестаственицу микроскоп; за живе језике – збирку подесних књига за штиво; за историју – историјске карте и зидне слике.

2. постарати се да се добије нова зграда
3. Поставити стручног наставника за математику и географију. Сем тога поставити и једног Француза за француску конверзацију.
4. воспоставити пријемни испит. Овај је предлог потекао из колегијума са 16 против једног гласа.

Закључак

Поратне прилике у овом заводу тешке целу установу и негативно утичу на успех. Са мало брижљивијим распоредом снага могле би се лечити тешке ране које се налазе на организму ове школе.

Част ми је препоручити овај завод нарочитој пажњи, пошто је ово један јак привредни центар, који тражи већу негу.¹²

Закључак: *Изношењем, по први пут, многобројних података о напорима на обнови рада гимназије после окупације у првом светском рату, омогућило је свеобухватније сагледавање тешкоћа и напора свих учесника у овом процесу.*

¹² ЗМЈ, XXII, Ф 2, р 2, к 11. Извештај је од 2. марта 1923. године.